

International
SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:33
sssjournal.com

pp.2099-2108
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 13/03/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 28/04/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 28.04.2019

ELMADAĞ İLÇESİ İĞNE OYACILIĞI

ELMADAĞ COUNTY NEEDLEWORK

Dr. Öğr. Üyesi H. Serpil ORTAÇ

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, serpilortac@gmail.com , Ankara /TÜRKİYE

Dilek AYGÜN IŞIK

Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dekoratif Ürünler Eğitimi Bölümü, Dilek_297@hotmail.com , Ankara / TÜRKİYE

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1407>

Reference : Ortaç, S.H. & Aygün Işık, D. (2019). "Elmadağ İlçesi İğne Oyacılığı", International Social Sciences Studies Journal, 5(33): 2099-2108.

ÖZ

El sanatları, insanoğlu var olduğundan beri doğa şartlarına bağlı olarak ortaya çıkmış ve her dönemin ihtiyacına göre değişiklikler göstermiştir. İlk örnekleri insanların ihtiyaçlarını karşılamak, örtünmek ve korunmak amacı ile yapılmıştır. Anadolu kültürünün önemli bir ögesi olan daha sonra gelişerek çevre şartlarına göre değişimler gösteren el sanatları, ortaya çıktığı toplumun duygularını, sanatsal beğenilerini ve kültürel özelliklerini yansıtır. Bu sanat eserleri, zaman içinde kuşaktan kuşağa aktarılmış ve daha da zenginleşerek geleneksel özelliğini kazanmıştır.

Bu çalışmadaki amaç, Türk el sanatları içinde önemli yeri olan iğne oyalalarının giderek azalması nedeni ile tespit edilmesi böylece gelecek kuşaklara aktarılması, tanıtılması için incelenerek araştırılmasıdır. Bu amaçla Elmadağ ilçesinde iğne oyası ile ilgilenen bireylerle iletişime geçilmiş, yöredeki yapılan iğne oyası örnekleri fotoğraflarla tespit edilmiş, özellikleri kayıt altına alınmıştır.

Anahtar kelimeler; İğne Oyası, El sanatları, Sanat, Elmadağ

ABSTRACT

Handicrafts have emerged due to the natural conditions since the existence of human beings and have changed according to the structure of each period. The first examples were given with the aim of meeting the needs of people, covering them and protecting them. Handicrafts, which are an important element of Anatolian culture, have developed and changed subsequently according to environmental conditions. They reflect the feelings, artistic tastes and cultural characteristics of the society in which it emerges. These art works have been transferred from generation to generation in time and gained their traditional characteristics by becoming richer.

The aim of this work is to detect the gradually decreasing needle embroidery, which has an important place Turkish handicrafts. In this way, needle embroideries are transferred and introduced to future generations by examining and researching. For this purpose, some people, who are interested in needle embroidery in Elmadağ district, have been contacted. The samples of needle embroideries, which have been made in the region, were detected by photographs, their properties were recorded.

Key words: Needle embroidery, handicrafts, Art, Elmadağ

1. GİRİŞ

Kültür; bir millete şahsiyetini veren, diğer milletlerle arasındaki farkı tespiti yarayan, tarihin seyri içerisinde teşekkül etmiş, o millete has maddi, manevi varlık ve değerlerin ahenkli bütünüdür (Bilgiç, 1977, s. 2).

Türk kültürünü yansıtan Türk kadınının yaratıcılığı ve el emeğinin ürünü olan sanatlardan biri de Anadolu'nun pek çok yerinde görülen "iğne oyası" yapımıdır. Gelenek ve göreneklerin, yaşam biçiminin, kuşaktan kuşağa aktarıldığı Anadolu'da kadınlar, düşüncelerini kendine özgü şekillerle, renklerle dile getirmeye çalışmış; bu şekilleri ve motifleri yemenilerine, renkleri halısına, kilimine, çorabına, oyasına işlemişlerdir.

Milletleri ayakta tutan, kültür mirasını yansıtan görenek, örf ve adetlerini gelecek kuşaklara aktaran, ortak kederlerini, sevinç ve acılarını yansıtan halk biliminin bir alanı da el sanatlarıdır.

İnsanların hammaddeyi, doğa karşısındaki duygu ve düşüncelerini, renk, biçim, desen gibi öğelerle insan gücü, el emeği, bilgi, beceri, anane ve estetiğe dayalı, etkili biçimde ve üretime yönelik olarak değişik özellikli ve kişisel üslupla işlenmesine "El Sanatları" denir (Öztürk, 2004, s. 14).

İnsanlık tarihi ile başlayan el sanatlarını en üst düzeyde geliştiren ve günümüze ulaşan önemli eserler üreten milletlerden biri de hiç şüphesiz Türk'lerdir (Öztürk, 1997, s. 66).

El sanatları, bireylerin bilgi ve becerisine dayanan, özellikle doğal hammaddelerin kullanıldığı elle veya basit araçlarla yapılabilen, toplumun kültürünü, gelenek, görenek ve adetlerinin özelliklerini taşıyan, ayrıca üretimini yapan bireylerin duygu, düşünce ve becerisini yansıtan, gelir getirici üretime yönelik ürünlerdir. Maddî kültür varlıkları arasında yer alan el sanatları; Türk Folklorunu karakterize edebilmesi, geçmişinin çok eskilere dayanması, çeşitliliği ve sanat değeri taşıması açısından dünya el sanatları içerisinde seçkin bir yere sahiptir" (Akpınarlı, 2008).

El sanatları, temel geçim kaynağı ya da yan gelir sağlamak için yapılan, bireyin bilgi ve becerilerine dayanan boş zamanlarını değerlendirdiği geleneksel ve bölgesel özellikler taşıyan, motifler kullanılarak yapılan ürünlerdir. Bu ürünlerden birisi de örgü teknikleri ile oluşturulan oyalar. Anadolu'da tığ, iğne, mekik, firkete gibi araçlarla yapılan oyalarda ya bordür ya da bir motif olarak tasarlanmış olanları, kullanılan araç doğrultusunda ve tekniklerine göre değişik adlar almaktadır. Geçmişten günümüze bir çok yörede yapılmakta olan oyalarda teknolojinin gelişmesi ve yaşam biçimlerinin değişmesi ile eski önemini kaybetse de çeyiz sandıklarında varlığını korumaya devam etmektedir.

Kültürün kendine özgü niteliklerini yitirmeden, güncel ihtiyaçlara yönelik özellikler kazanması için kadın el sanatlarından olan oyalarda, günlük yaşantıda yerini alması, geçmişten gelen bu mirasın gelecek kuşaklara aktarılması ve zamanla kaybolmaması açısından son derece önemlidir.

Oya; iğne, tığ, firkete ve mekik kullanılarak ince iplikle yapılan ilmek veya düğümlerden oluşmuş ince örgü olarak tanımlanır. İğne oyası; iğne ile kumaş, kalın iplik veya zincir üzerine düğüm atılarak yapılan örgü türü olup, çiçekle örgü sanatının birleşmesinden doğmuş süslemek, süslenmek amacıyla yapılan ve ayrıca taşıdıkları mesajlarla sözsüz iletişim aracı olarak da kullanılan bir el sanatıdır (Onuk, 1988, s.2).

Oya, ince bir dantel olarak tarif edilmektedir. Örgü çeşitleri arasında dantele benzetilse de yapılan bu tarifi oyaı tam anlamıyla ifade etmeye yeterli değildir (Özbel, 1947, s.4). Oya sözcüğünü başka dillerde karşılığının bulunmaması, bu sanatın Türklere ve özellikle Türk kadınına özgü bir sanat olduğunu göstermektedir (Vanlı, 2008, s.9). Gerek giysilerde ve aksesuarlarda gerekse ev eşyasında kimi zaman üç boyutlu olarak da kendini gösteren iğne oyalarda Türk Danteli olarak tüm dünyada ayrı bir yer tutmaktadır (Saçlıoğlu, 2007, s.40).

İğne oyasının yapımında araç olarak çeşitli boylardaki dikiş iğnesi kullanılmaktadır. Gereç olarak ise Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde, 1960'lı yıllara kadar genellikle ipek ipliği, sonraları ipek-pamuk ipliği daha sonraları pamuk ve sentetik iplik kullanılmaktadır (Onuk, 2000, s.17).

Türk süsleme geleneğini ve kültürünü bu sanatın yakın ilişkide bulunduğu diğer kültürlerden kolayca ayırmak mümkündür. Çünkü Türk oyalarda uygulandığı alanın bütünlüğünü bozmadan o eseri ayrı bir ahenk ve güzellik katar. En basit gibi görünen bir oyanın ardında binlerce yıllık bir kültür oluşumunun gelenekleri, görenekleri, hikâyeleri ve inançları ile günümüze kadar gelen oyalarda Türk kültürünün yansımalarıyla bir anlatım ve ifade zenginliği taşımaktadır (Onuk, Akpınarlı, Ortaç, Alp, 1998, s.3).

Bu çalışma, Ankara ili Elmadağ ilçe merkezinde yapılmakta olan iğne oyalarının incelenerek özelliklerinin ortaya koyulması, belgelenmesi, devam ettirilmesi ve yörede yapılan iğne oyalarının tanıtılması amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma alan araştırması olup, örneklem olarak belirlenen Ankara ili Elmadağ ilçesindeki iğne oyali ürünlerin incelendiği tarama modelinde bir çalışmadır. Ankara ili Elmadağ ilçesinde tespit edilen geleneksel özellikteki iğne oyali ürünler araştırma konusunu oluşturmakta olup yöredeki iğne oyası yapan bireylerle görüşülerek bilgiler toplanmış olup, eski ve yeni ürünler incelenmiştir.

Araştırmada Ankara İli Elmadağ ilçesi İsmet Paşa ve Kurtuluş mahallelerinde iğne oyası ile uğraşan 45 kadın ve 40 adet iğne oyali ürün örneklem olarak seçilmiştir.

Araştırmada literatür için kütüphanelerde ilgili yazılı kaynaklar taranmıştır. Ankara ili Elmadağ yöresi iğne oyalari ile ilgili ürünlerin ayrıntılı fotoğrafları çekilmiş ve çeşit, gereç, teknik, renk, motif, kompozisyon, özelliklerine ilişkin yöresel özellikleri tespit edilmiştir. Kişilerden derlenen ve ürünlerden elde edilen bilgilere ilişkin veriler incelenip yorumlanmıştır.

3. BULGULAR

İğne oyalari Türk kadınının yalnızca boş zamanlarında yaptıkları bir uğraşı değil; mutluluklarından hüznlerine, kırgınlıklarından, müjdelere söyleyemediklerini aktarma aracı da olmuştur.

Anadolu kadınının esin kaynağı başta doğa olmak üzere çevresindeki canlılar ve eşya gibi birçok konu yaratıcılığı ile birleşerek renklerle anlatıma dönüşmüştür.

Çoğunlukla geleneklerin önemli bir parçası olan yemenileri, giysileri renklendiren, güzellik katan oyalarin eşine dünyanın hiçbir yerinde rastlanılamayacağı, geçmişten bugüne kuşaktan kuşağa aktarılarak gelen birbirinden güzel iğne oyası örnekleri ile belgelenmektedir. Oya yapımı, nineden toruna geçen ve kız çocuklarının eli iş tuttuğu anda hemen öğrenmeye başladığı bir sanattır. Geçmişte olduğu gibi bugünde çeyiz sandıklarının başlıca ürünlerinden olan oyali yazmalar, renk, motif ve anlamları ile önemli bir kültürel mirastır.

Elmadağ yöresinde, iğne oyasının tarihi oldukça eskidir. Oyalari, yöre deki kadınların el emeğini ve estetik anlayışını yansıttığı adeta birer sanat eserleridir.

Elmadağ ilçesinde iğne oyası yapımı ile uğraşan ve örnekleme alınan bireylerin demografik özellikleri incelendiğinde orta yaş ve üzeri kabul edilen 31-42 yaş grubunda yer alan kadınların % 93.34 oran ile çoğunlukta olduğu, gençlerin ise % 6.66 oran ile çok ilgi göstermediği belirlenmiştir. Oya yapan bireylerin eğitim durumları incelendiğinde ise % 46.67 oran ile çoğunlukla lise mezunlarının oluşturduğu; liseden sonra eğitim seviyesi yükseldikçe ilgi düzeyinin azaldığı, lisans ve üzeri mezun hiç olmadığı tespit edilmiştir.

Yörede bireylerin iğne oyasını öğrenme yaşları incelendiğinde; %68.89 gibi bir oranla genellikle 16-35 yaş aralığında bu işe başladıkları, yörede eskiden daha küçük yaşta bu işi öğrendikleri, zaman geçtikçe öğrenme yaşlarının büyüdüğü tespit edilmiştir.

Örnekleme alınan bireylerin iğne oyası öğrenme ve uygulamalarına ilişkin görüşler incelendiğinde; araştırmaya katılanların % 93.34 gibi bir oranla çoğunluğu 31-42 yaş grubunda yer almasına rağmen, iğne oyası yapımını genellikle 16-35 yaş aralığında öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bu durum kadınların iğne oyası yapımında küçük yaşlardan beri tecrübe kazandıklarını göstermektedir.

Örnekleme yer alan kadınların %66.67 gibi bir oranla büyük çoğunluğu iğne oyası yapmayı bir hafta gibi kısa bir sürede öğrenmişlerdir. Yörede iğne oyası yapımı eskiden aile içinde öğrenildiği, son yıllarda ise eğitim kurumlarının da rol oynadığı; eğitim kurumlarında öğrenen bireylerin öğrenme yaşı geç olan bireyler olduğu tespit edilmiştir.

Elmadağ ilçesinde eskiden yapılmakta olan iğne oyası örücülüğünün canlandırılması için eğitim kurumlarının kurslar açtığı, yörede eskiden yapılan iğne oyasının günümüzde gençlerin genellikle bilmediği, bu nedenle eğitim kurumları tarafından açılan kursların katkısı ile yaygınlaştığı söylenebilir.

Yörede yapılmakta olan oyalarda genellikle tercih edilen iğne örücülüğünün dışında en fazla tığ, nadiren mekik ve firkete örücülüğü de yaptıkları tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre, iğne oyası ile uğraşan bireylerin iğne oyası ile birlikte tığ oyasını da tercih ettikleri söylenebilir.

Yörede iğne oyası örneklerinin geçmişten bugüne bireylerin tamamı tarafından tülbent, yazma ve mevlit örtüsü kenarlarını süslemede kullanıldığı görülmektedir. Son zamanlarda bu ürünlerin yanında iğne oyalara giysi ve ev aksesuarlarında kullanılmaya başlandığı incelemeler sırasında tespit edilmiştir. Havlu kenarı, fular, kolye, tespih imamesi gibi çeyizlik ve hediyeelik öğeler üzerine de uygulanmıştır.

İncelenen ürünlerin tümünde zürafa başta olmak üzere, üçgen düğüm ve kare düğüm teknikleri kullanılmıştır. Fiskil ve örümcek tekniği de yine tamamlayıcı süsleme öğeleri olarak tercih edilmiştir.

Elmadağ ilçesinde iğne oyalaraın esas uygulama alanı tülbent ve yemeni kenarları olması nedeniyle gereç olarak da eskiden ipek, günümüzde ise tüm ürünlerde satın alınan naylon iplikler kullanılmaktadır.

Günümüzde başörtüsü olarak yapılan oyalaraın tamamında naylon iplik, farklı ürünlerde nadiren dantel ipliği kullanıldığı tespit edilmiştir. İğne oyası yapan bireylerin; iğne oyası yaparken kullandıkları ipliklerde sağlamlığa dikkat ederek, mukavemet gücü yüksek ve hemen kopmayan iplikleri tercih etmektedirler. Naylon ipliği tercih etmelerinin diğer sebepleri ise renk seçeneğinin çeşitliliği, kolay bulunması, ucuz olması, kayganlık ve parlaklık özelliğinden dolayı iğne oyalaraın şık ve güzel görünmesini sağlamak olduğu söylenebilir. Parlak ipliklerin tercih edilmesinin sebebi ise olarak ifade edilmiştir.

İğne oyalaraın tekniği ve uygulandığı alanlar kadar önemli bir özelliği de motifleridir. Motif, kendi başına bir bütün olan, aralıklı ve aralıksız tekrarları ile bir bütün oluşturan süsleme unsurudur. Oyalardaki motifler, renkler yapan kadının çevresini gözlemleyerek aktardığı, duygularını yansıttığı veya söylemek istediğini ifade ettiği, ruh halini yansıttığı araçlardır. Yöredeki iğne oyalaraın motifleri incelendiğinde bitkisel ve geometrik bezemenin yaygın olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Bitkisel bezemelerde, yaprak ve çiçek motiflerinin tercih edilmiştir. Kullanılan motiflerin en önemli kaynağını eski örnekler oluşturmaktadır olup, bu da geleneksel özelliğın günümüzde devam ettiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra bireylerin doğadan esinlendiği, dergilerdeki yapılmış iğne oyası örneklerinden, medya ve iletişim araçlarındaki görsellerden yararlanarak kendi tasarımlarını oluşturduğu tespit edilmiştir. Geleneksel motifler genellikle tülbent yazma gibi ürünlerde, yeni tasarımlar ise yeni uygulama alanlarında kullanılmıştır. Günümüzde bilgiye ve birçok kaynağa erişmek artık çok kolay olması; iğne oyası yapan bireylerin daha zengin motif dağarcığı oluşturdukları, kendine özgü bir tarz belirledikleri, farklı ve özgün ürün ve oya tasarımları üretmelerini etkilemiştir.

İğne oyalaraın renklerini de uygulandıkları ürünler ve yapılan motifin özelliği belirlemiş olup, genellikle % 44.44 beyaz, % 51.11 yeşil, % 31.11 pembe, % 13.33 mavi, % 6.67 turuncu ve % 13.33 bordo kullanılmıştır.

Yöredeki iğne oyalaraın kompozisyon özellikleri de motiflerin bir bütünlük ve ahenk oluşturduğu için ana motifin veya ana-ara motifin aralıklı veya aralıksız tekrarı kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında bireylerden alınan bilgiye göre, iğne oyasını yapma amaçlarının başında %73.33 oranla çeyiz gelirken sırasıyla boş zamanlarını değerlendirmek ve para kazanmak için yapılmaktadır. Sıralamadan da anlaşılacağı gibi çeyiz yapmak amacıyla iğne oyası yapan bireylerin aynı zamanda boş zamanlarını da değerlendirmek istedikleri söylenebilir. Aynı zamanda iğne oyalaraın bireyler tarafından genellikle kış mevsiminin bir uğraşı olduğu belirlenmiştir.

Geleneksel çeyiz kültürü; Anadolu'da el sanatlarının farklı alanlarda da üretimin devamını sağlamaktadır. Yörede de bireylerin çoğunlukla çeyiz yapmak için iğne oyasını tercih ettikleri görülmektedir. Yörede evlilik, sünnet gibi törenlerin önemli bir parçası olan çeyizin, kültürel olarak çok önemli ve halen devam ettirilen bir gelenektir olduğu belirlenmiştir. Türk kültüründe var olan çeyiz geleneğinin bir parçası olarak genç kızların çeyizlerinde oyalaraın mutlaka bulunduğu, özellikle özel ve nadide oyalaraın bir ayrıcalık olarak görüldüğü, bireylerin çoğunluğunun çeyiz amacıyla iğne oyası yaptığı sonucunu ortaya koymaktadır.

Çeyiz geleneği birçok el sanatı gibi yöredeki iğne oyalaraın da geçmişten günümüze devam etmesini sağlamıştır. Bu nedenle iğne oyalaraı büyük çoğunlukta çeyiz amacıyla yapılmaktadır. Çeyiz için hazırlanan ürünler daha çok bohça içinde olmak üzere sandıkta veya dolapta saklanmaktadır.

Elmadağ ilçesinde, sandık geleneği hala sürmekte olup, özel olarak yapılan ahşap veya camdan sandıklarda iğne oyalaraı saklanmaktadır. Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan çeyiz sandıkları her evlenen bireyin evinde yer almış, günümüzde de halen önemini korumaktadır. Çeyizlerin, düğünlerin, sünnet törenlerinin ve günlük hayatın içinde sıkça kullanılan havluların kenarları da iğne oyalaraıyla süslenerek önemli bir uygulama alanı olarak yapılmaktadır. Son zamanlarda yörede iğne oyalaraın, sadece

başörtülerinde değil, tespihler, fular ve kolye ucu gibi farklı kullanım alanlarında yapımı yaygınlaşmış ve artık iğne oyaları çeyizlerin ana ögesi olmanın yanı sıra ekonomik olarak da bu sanatla uğraşan bireylere katkılar sağlayan bir sanat dalı olmuştur.

Elmadağ'da Halk Eğitim Merkezlerinde açılan iğne oyası kurslarında, yakın çevrelerinden iğne oyasını öğrenme fırsatları olmayan ya da kendini geliştirmek isteyen bireylere kurslar verilmektedir. Bu kurslara gösterilen ilginin yüksek olması, yöre kadınlarının iğne oyasını sadece boş zaman aktivitesi olarak değil, eğitim-öğretim ortamında da geliştirilecek, sahip çıkılacak önemli bir kültürel miras olduğunu düşündüklerini göstermektedir.

4. ELMADAĞ İÇESİ İĞNE OYALARINDAN ÖRNEKLER

Yörede incelenen iğne oyalı ürünlerden yazma, havlu, fular, namaz örtüsü kenarları ile kolye ve tespih ucu gibi farklı özelliklerle 14 ürünün açıklamaları fotoğrafları ile sunulmuştur.

Fotoğraf 1. Yazma Kenarı (Kaynak kişi; Sevgi Yahşi / Lalabel Mahallesi)

Kare formdaki yazmanın dört tarafı zürafa ile temizlenmiştir. Oya ana ve ara motiflerden düzgün sıralamalı şekilde oluşturulmuştur. Üründe kare düğümde eksiltme (kaya oyası), fiskil ve çirtik teknikleri uygulanmıştır. Gereç olarak naylon iplik kullanılmıştır. Oyalar beyaz, mavi ve lacivert renkleri ile yapılmıştır.

Fotoğraf 2. Yazma Kenarı (Kaynak kişi; Gülay Ata / İsmetpaşa mahallesi)

Yazmanın dört bir kenarı zürafa yapılarak temizlenmiştir. Motiflerin oluşturulmasında zürafa, fiskil ve örümcek teknikleri uygulanmıştır. Kompozisyon motiflerin ana ve ara motiflerin atlamalı olarak bağlantısız sıralaması ile tamamlanmıştır. Gereç olarak naylon iplik kullanılmıştır. Oyalar yeşil, beyaz ve kırmızı renkleri ile yapılmıştır.

Fotoğraf 3. Yazma Kenarı (Kaynak kişi: Gülay Ata/ İsmetpaşa mahallesi)

Yazmanın dört bir kenarı zürafa tekniği ile temizlenmiştir. Ara motiflerde çirtik eksiltme ile iki renkte uygulanmıştır. Kompozisyonda dutlu oyadan oluşan motifler ana ve ara motiflerin atlamalı olarak bağlantısız sıralaması ile tamamlanmıştır. Gereç olarak naylon iplik kullanılmıştır. Oyalar yeşil, eflatun ve beyaz renkleri ile yapılmıştır.

Fotoğraf 4. Namaz Örtüsü Kenarı (Kaynak kişi: Serap Ayaş / Yenidoğan mahallesi)

Dikdörtgen formlu namaz örtüsünün dörtkenarı zürafa tekniği ile temizlenmiştir. Kısa kenarda zürafa üzerine fiskil, uzun kenarda ise fiskil, bıyık, kare düğümde eksiltme (kaya oyası), çirtik teknikleri uygulanmıştır. Gereç olarak naylon iplik kullanılmıştır. Oyalar açık mavi ve beyaz renkleri ile yapılmıştır.

Fotoğraf 5. Fular Kenarı (Kaynak kişi; Nuray Köse/ Lalabel mahallesi)

Dikdörtgen formlu fuların dört tarafı zürafa ile temizlenmiştir. Ana ve ara motiflerin atlamalı olarak kısa kenarlara bağlantısız sıralaması ile tamamlanmıştır. Kompozisyonda bitkisel bezeme kullanılmıştır. Kısa kenarda zürafa ve piko, uzun kenarda bıyık (fiskil) teknikleri uygulanmıştır. Gereç olarak naylon iplik kullanılmıştır. Oyalar yeşil, beyaz ve pembe renkleri ile yapılmıştır.

Fotoğraf 6. Havlu Kenarı (Kaynak kişi: Gülay Ata/ İsmetpaşa mahallesi)

Beyaz renkli havlunun iki kısa kenarı iğne oyalıdır. İğne oyasında zürafa, kare ilmekte eksiltme, dolgu tekniği (ilmeklerin içi şerit halinde hasır işleme şeklinde doldurulmuştur) çirtik ve bıyık teknikleri uygulanmıştır. Kompozisyonda bitkisel ve geometrik bezeme uygulanmıştır. Gereç olarak naylon iplik kullanılmıştır. Oyalar pembe ve beyaz renkleri ile yapılmıştır.

Fotoğraf 7. Yazma kenarı (Kaynak kişi Gülnaz Ünal/ Lalabel mahallesi)

Kare formdaki yazmanın dört tarafı zürafa ile temizlenmiştir. Ana – ara motiflerin atlamalı olarak bağlantısız tekrarından oluşmuştur. Oyada zürafa, üçgen ilmek eksiltme, fiskil, bıyık ve çirtik teknikleri uygulanmıştır. Gereç olarak naylon iplik kullanılmıştır. Oyalar yeşil, beyaz ve pembe renkler ile yapılmıştır.

Fotoğraf 8. Havlu Kenarı (Kaynak kişi; Nuray Köşe/ Lalabel mahallesi)

Dikdörtgen formlu havlunun iki kısa tarafı zürafa ile temizlenmiştir. İğne oyasında zürafa, bıyık, kare ilmekte eksiltme, çirtik uygulanmıştır. Kompozisyon bitkisel motifin düzgün bağlantılı sıralaması şekilde tamamlanmıştır. Gereç olarak naylon iplik kullanılmıştır. Oyalar mavi, beyaz renkleri ile yapılmıştır.

Fotoğraf 9. Fular kenarı (Nuray Köse, Lalabel mahallesi)

Dikdörtgen formulu fuların dört tarafı zürafa ile temizlenmiştir. Oyanın uzun kenarında zürafa, fiskil uzun kenarında iki kök üzerine boru, üçgen ilmek arttırma ve eksiltme, fiskil ve bıyık uygulanmıştır. Kompozisyon, ana ve ara motiflerin atlamalı olarak bağlantısız tekrarından oluşmuştur. Gereç olarak naylon iplik kullanılmıştır. Oyalar yeşil, beyaz, lila, renkleri ile yapılmıştır.

Fotoğraf 10. Fular Kenarı (Türkan Varlı / Tatlıca mahallesi)

Beyaz renkli fularda uygulanan iğne oyası ana ve ara motiflerin bağlantısız tekrarından oluşmuştur. Zürafa, köprü, fiskil ve bıyık teknikleri kullanılarak yapılan oyanın ana motifi kumaşa tutturularak meydana getirilmiştir. Gereç olarak naylon iplik kullanılmıştır. Oyalar beyaz ve pembe renkleri ile yapılmıştır.

Fotoğraf 11. Namaz örtüsü (Kaynak kişi: Fatma Varlı/ Kurtuluş mahallesi)

Dikdörtgen formundaki namaz örtüsünün uzun kenarına zürafa ve fiskil tekniği uzun kenarda kare ilmek eksiltme (kaya oyası), üçgen ilmek eksiltme, fiskil, çirtik, bıyık uygulanmıştır. Kısa kenarlara ise bitkisel motif kayanın üzerine ana motifin aralıklı düzgün bağlantılı tekrarından oluşmuştur. Gereç olarak naylon iplik kullanılmıştır. Oyalar somon ve beyaz renkleri ile yapılmıştır.

Fotoğraf 12. Havlu kenarı (Kaynak Kişi: Gülay Ata/ İsmetpaşa mahallesi)

Beyaz renkli havlunun iki kısa kenarına iğne oyası uygulanmıştır. Bir kenarda zürafa, bıyık, kare ilmek eksiltme, fiskil diğer kenarında kare ilmek eksiltme (kaya oyası) bıyık, üçgen ilmek, fiskil uygulanmıştır. Kompozisyonda bitkisel motif zürafanın üzerine ana motifin aralıklı düzgün bağlantılı tekrarından oluşmuştur. Gereç olarak naylon iplik kullanılmıştır. Oyalar yeşil, somon ve beyaz renkleri ile yapılmıştır.

Fotoğraf 13. Kolye ucu (Kaynak kişi: Gülnaz Ünal/ Lalabel mahallesi)

Ürün kolye olarak tasarlanmıştır. Kolyenin zincir kısmı iğne oyası ile kordon zincir yöntemi ile yapılmıştır. Çiçekler tek katlı olarak tasarlanmış çirtik, üçgen ilmek arttırma ve eksiltme tekniğiyle yapılmıştır. Çiçeklerin tomurcuk kısımları halka aparatı ile yapılmıştır. Kolyenin zinciri dantel anglez yöntemi uygulanarak yapılmıştır. Gereç olarak naylon iplik kullanılmıştır. Oyalar beyaz ve bordo renkleri ile yapılmıştır.

Fotoğraf 14. Tespih ucu (Kaynak kişi: Gülnaz Ünal/ Lalabel mahallesi)

Ürün tespih ucu olarak tasarlanmıştır. Tespih kısmı dizme tekniğiyle yapılmış olup, başlık kısmı iğne oyası yöntemiyle yapılmıştır. Çiçekler üç katlı olarak tasarlanmış ve üçgen ilmek arttırma ve eksiltme, çirtik teknikleri uygulanmıştır. Çiçeklerin sap kısımları kordon iğne oyası (dantel angles) tekniği ile yapılmıştır. Gereç olarak naylon iplik kullanılmıştır. Oyalar bordo ve krem renkleri ile yapılmıştır.

4.SONUÇ

Kadının özünde var olan süslenme ve beğenilme duygusuyla birlikte, yaşam biçimine ve kültürüne bağlı kalarak giyimin yanında baş süslemeleri de, süslenmenin bir parçası olmuştur. Türk kadınının giysilerinde özel bir yeri olan baş süslemeleri oyalarda içinde ayrı bir öneme sahiptir.

Geleneksel Türk kültüründe önemli bir yeri olan iğne oyaları, geleneksel motiflerle birlikte günlük olaylardan esinlenerek alınan yeni motiflerle de zenginleşerek yaşamaya devam etmektedir.

Anadolu halkının dile getiremediği duyguları, sevinç ve müjdeleri sözsüz söyleme aracı olan oyalarda bu tür araştırmalarla yaşatılması kültürün devamlılığı açısından önem taşımaktadır.

Bu amaçla; el sanatları yoluyla yaşatılmaya çalışılan iğne oyası geleneğinin günümüz ihtiyaçlarına karşılayacak olması için yeni kullanım alanlarına yönelik tasarımlarla ilgili uyandırmak gerekmektedir. Yörede iğne oyalardının geliştirilmesi için düzenlenen kurslar, yarışma ve sergiler eğitim kurumları ve yerel yönetimlerinde destekleri ile daha geniş kitlelere duyurulması önemli bir katkı olacaktır.

Elmadağ yöresinde iğne oyası yapan bireylerin eğitim durumları ilköğretim ve lise olarak saptanmıştır. Yükseköğretim mezunu bireye rastlanmamış olunması iğne oyalardının farklı meslek grubunda eğitim almak isteyen bireyler arasında rağbet görmediği izlenimi vermektedir. İnsan ilgi ve ihtiyaçlarının değişmesi, gelişen teknoloji, hazır ürünlerin ulaşılabilirliğinin ve çeşitliliğinin artması el sanatlarının yapımına olan ilginin azalmasına neden olmaktadır.

Yörede iğne oyacılığının sadece ev hanımlarının günlük işlerinden kalan zamanlarda ilgilendikleri bir meşgale olduğu, gençlerin iğne oyasına fazla ilgi göstermediği, tercihlerin daha çok üniversite eğitimi almak ve yeni meslek guruplarına dahil olmak istedikleri saptanmıştır. Bu aşamada yörede eğitim kurumlarının girişimlerinin yöre halkında el sanatlarını yaşatma konusunda bilinçlendirme, iğne oyacılığını yalnız boş zaman aktivitesi değil ekonomik olarak katkı sağlayıcı öneme çıkararak faaliyetlerinin olduğu görülmektedir.

İğne oyacılığında öğrenme faaliyetlerinin daha yaygın yapılabilmesi için yörede açılan kurslarda eğitim alan kişilerin çevresini bu kurslardan haberdar etmesi bu sanatın daha profesyonel yapılmasının sağlanması, yöredeki kadınların araç-gereç temini ve pazarlama konusunda daha fazla kaynağa ulaşmasının sağlanması için internette malzeme temini ve ürün satışına ilişkin eğitimler verilmesi, ürünlerin yapılış aşamasında çıkabilecek her türlü sorunun minimize edilmesi bu sanatın yaşatılması bakımından önem taşımaktadır.

İğne oyalardının günümüz ihtiyaçlarına ve turizmde satışa yönelik hediye eşya tasarımlarını geliştirerek iğne oyalardının kullanım alanı yaygınlaştırılması ile kültür öğesi olarak geniş kitlelere yayılması gerçekleşeceği gibi kadın istihdamı da sağlanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

Bilgiç, E. (1997). "Milli Kültür Anlayışı", Milli Kültür Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1

Onuk, T. (1988). *İğne Oyalardarı*, Ankara: Doğu Matbaacılık ve Tic. Ltd. Şti., İş Bankası Kültür Yayınları.

Onuk, T., Akpınarlı F., Ortaç, S., Alp, H.Ö. (1998). *İçel El Sanatları*, Ankara: Ajans Türk Matbaacılık A.Ş.

Onuk, T. (2000). *Osmanlı'dan Günümüze Oyalarda*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.

Öztürk, İ. (2004). *Geleneksel Türk El Sanatlarına Giriş*, İzmir

Öztürk, S. (1997). "Dünden Bugüne El Sanatları", Kültür Dergisi, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara

Saçlıoğlu, M.Z., Saçlıoğlu, B. (2007). *Tekstilin ördüğü ağlar*, *Endüstri, Zanaat ve Sanat*, P Dünya Sanatı Dergisi, Sayı 44, ss. 38-51

Vanlı, Ayla Yaren.(2008). *Balıkesir İli Gönen ilçesi iğne oyalardarı ve halk eğitim merkezinin iğne oyacılığında katkısı*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.